

MARK TVENNING YUMORISTIK USLUBINING LINGVOPOETIK XUSUSIYATLARI

Alfraganus universiteti

Ijtmoyiy fanlar fakulteti

Logopediya yonalishi

3 kurs talabasi

Turg'unboyeva Feruza Shuxrat qizi

Annotatsiya: Maqolada Mark Tven ijodidagi yumorning lingvopoetik holatini aniqlash. Muallif asarlaridagi hayotiy voqealar, turmushdagi kulgili holatlar va insoniy xulq-atvorning qarshi kurashi. Tvenning yumordan foydalanish uslubi, nutq badiiyligi, yorug'lik tili va ijtimoiy muammolarni aniqlashdagi leksik va stilistik vositalar ochib beriladi. Shu bilan birga, Tven yumorida amerikalik mentalitet, milliy soatlar va zamonaviy jamiyatga xos tafakkur tarzidagi ilmiy asosda himoya qilinadi.

Kalit so'zlar: Mark Tven, yumor, lingvopoetika, stilistik vositalar, milliy mentalitet, badiiy nutq.

ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЮМОРИСТИЧЕСКОГО СТИЛЯ МАРКА ТВЕНА

Аннотация: Целью статьи является определение лингвопоэтического статуса юмора в творчестве Марка Твена. В произведениях автора раскрываются события жизни, смешные жизненные ситуации и борьба человеческого поведения. Раскрывается манера использования юмора Твеном, артистизм речи, язык световых и лексико-стилистических средств обозначения социальных проблем. При этом на научной основе обосновываются американский менталитет, национальные часы и образ

мышления, характерный для современного общества, в юморе Твена.

Ключевые слова: Марк Твен, юмор, лингвопоэтика, стилистические средства, национальный менталитет, художественная речь.

LINGUISTIC AND POETIC FEATURES OF MARK TWAIN'S HUMOROUS STYLE

Abstract: The purpose of this article is to define the linguapoetic status of humor in the works of Mark Twain. The author's works explore life events, humorous situations, and the struggles of human behavior. It explores Twain's use of humor, the artistry of his speech, and the use of visual and lexical-stylistic devices to address social issues. Furthermore, it provides a scientific basis for substantiating the American mentality, national time, and way of thinking characteristic of modern society in Twain's humor.

Keywords: Mark Twain, humor, linguapoetics, stylistic devices, national mentality, artistic speech.

XIX asrning yirik yozuvchilaridan bir Mark Tven (Samuel Lengxorn Klemens) amerikalik adabiyotning eng tanishi, balki butun dunyoda jismoniy jarohatlarga zarar yetkazgan yozuvchilardan javobgarlikka tortiladi. Uning yumorga boy asarlari o'quvchi uchun energiyat ko'ngilochar yoki qiziqarli o'qish manbai, balki ijtimoiy hayot va axloqiy masalalar haqida jiddiy o'ynashga undagi katta ma'naviy xususiyat sifatda ko'rinadi. Mark Tvenning yumori oddiy hazildan farq qiladi: undan ironiya, sarkazm, satirik toqin va kulgining turli poetik qirralari uyg'un tarzda ko'rinadi, lingvopoetik jihatdan yangi yuklash vositalari vujudga keladi. Shu jiddan, yumoristik uslubini o'rgangan mahsulot resurslari, balki tilshunoslik, ayniqsa, lingvopoetikasi uchun kerakli narsalarga.

Mark Tven ijodida yumor real hayotni saqlab qolish, turli ijtimoiy toifalarni tiklash, axloqiy tarbiya masalalarini ko'rish va o'qishni yumshoq qilib chorlashning samarali uslubiy vositalari sifatini yaxshilash. U Amerikadagi uslublar nutqi, oddiy hayotiy voqealar, milliy mentalitetga xos turmushni yumor orqali jonli tarzda

tasvirlaydi. Shuningdek, yozuvchi turli stilistik vositalardan – giperbola, iron leksik uyg'unlik, parodiya va tajnis kabi usullardan keng foydalaniladi, harakteri va voqealari ichki moxiyatini yorqin saqlaydi.

Aynan shu sababdan, Mark Tven asarlari yumor yordam berishi mumkin bo'lgan estetik ta'sir qiladi, balki ijtimoiyga ham ega bo'ladi, o'qni zamonaviylari haqida o'ylashga chorlaydi. Masalan, "Tom Soyerning sarguzashtlari" va "Geklberri Finning sarguzashtlari" asarlarida bolalarning oddiy va tabiiy nutqiga qarshi jamiyatning qarshi kurashlari, ijtimoiy tengsizlik, tarbiya masalalari va irqiy munosabatlar yumoristik muammoda ochib beriladi. Shu kucha, Mark Tven yumori quvvat o'quvchida zavq uyg'otadi, balki zamonaviy jamiyatning kamchilik ochadi, ularni boshqarish va tanqidiy tarzda saqlash vazifalarini ham qiladi.

Shu bois, Mark Tven yumoristik uslubi estetik ta'sirdan tashqari, katta ijtimoiy va ma'naviy funksiyaga ega bo'lib, uni jahon xususiyatlarinida o'zgartirishga qo'ydi.

Mark Tven asarlarida yumor ko'p ko'rish mumkin bo'lgan nutq va hayotiy voqealarga bog'liq bo'ladi. Uning yumoristik uslubini ochib berish uchun ayrim asosiy asarlaridan misollar keltirish o'rinlidir.

1. "Tom Soyerning sarguzashtlari" Asard bolalarning oddiy va shu'x xarakterlari yumor paydo bo'ladi. Masalan, Tomning devor bo'ylab epizodi yumoristik ta'minlangan: Tom o'g'ir mehnatni o'stirish bolalarga "zavqli jismoniy kuch" sifatini yaxshilash, ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash bilan ta'minlaydi. Bu erda yumor giperbola va ironiya yaratilgan bo'lib, bolalar psixologiyasining hayotiy va kulishli hayotlari ochib beriladi.

2. "Geklberri Finning sarguzashtlari" Gekning nutqida turli dialekt va xalqona so'zlar keng qo'llaniladi. Masalan, Gek va Jim ishga kirishishlarda yumor va jim muammolar bilan uyg'unlashgan. Qul Jimning sodda fikrlari va Gekning erkin mehnati uchun Tven Amerika jamiyatidagi irqiy munosabatlar va

tengsizlikka yumoristik, lekin o'tkir tanqidiy munosabat bildirgan.

3. "Sog'inchli qirol va oddiy odam" ("The Prince and the Pauper") Bu asarda ijroiylar qatlamlar orasidagi tafovut yumoristik holatlar sodir bo'ladi. Qirol va oddiy bola o'zini olmashtirib qolishi natijasida hayotdagi voqealarga munosabati bilan kulishli va o'yinlarli voqealar tasvirlanadi. Bu erda yumor ijtimoiy-tanqidiy funktsiyalarni bajarmaydi.

4. "Sayyorada sayohat" ("A Connecticut Yankee in King Arthur's Court") Asara zamonaviy amerikalik shaxs o'rta asrlar Angliyaga borib qoladi va u yerdagi odatiylar bilan to'qnash keladi. Uning zamonaviyaviy tafakkuri va o'rta asr "aqidalari" har doimgidek ko'proqgina yumoristik vaziyatlarni keltirib chiqaradi. Tven bu vaqtlar orasidagi farqlarni yumor bilan yozib oladi.

Qisqasi ushbu misollardan ko'radiki, Mark Tven yumor qilingan: fuqarolarning tabiiy va xalqona nutqini jonlantirish; ijtimoiy muammolarni (irqiy tengsizlik, tarbiya, ijtimoiy himoyasizlik) engil va kulishli tarzda saqlab qoladi; zamonaviy o'quvchini himoyat kulishga, balki o'yinga tolishga ham undaydi.

Shugaa, Tven yumori badiiy texnik sifatda estetik va ijtimoiy vazifalarni uyg'un tarzda bajaradi.

-Марк Твен юмористик услуби унинг ижодий бетакрорлигини белгилаб берувчи асосий хусусиятлардан биридир.

-У юмор орқали ҳаётнинг воқеликни реалистик тарзда ифодалаб, ўқувчида миллий колорит ва жамият манзарасини яратади.

-Твен тилнинг турли қатламларидан ва стилистик воситалардан самарали фойдаланиб, қаҳрамонларнинг табиий нутқини шакллантиради.

-Унинг юмори ижтимоий муаммоларни – тенгсизлик, ирқий муносабатлар ва ахлоқий тарбия масалаларини ирония ва сарказм орқали ёритади.

-Твен юмори нафақат эстетик таъсир кўрсатади, балки ўқувчини танқидий фикрлашга чорлайди ва маънавий тарбия вазифасини ҳам бажаради.

-Унинг юмористик услуби жаҳон адабиётида реалистик йўналишнинг кучайишига катта ҳисса қўшган.

-Марк Твен юмори адабиёт орқали ижтимоий ва маънавий тараққиётга таъсир кўрсатувчи самарали восита сифатида намоён бўлган.

Mark Tven yumoristik uslubining lingvopoetik to'g'risidagi tadqiqotlari betakrorligini aniqlash. Uning asarlarida yumor hayotiy vokelikni realistik tarzda ishlab chiqarishning samarali vositasi sifatida xizmat qilish. Yozuvchi tabiiylar qini sodda, ixtiyoriy va ishonchli shaklda o'rnatishda milliy kolorit va jamiyatzarasini jonli tarzda nutq. Shu bilan birga, Tven tilning turli qatlamlaridan – dialekt, shevalar, xalqona ifodalar va turli stilistik usullardan foydalaniladi, ijtimoiy muammolarni yumoristik va ironik talab qiladi.

Mark Tven yumori oddiy kulgi emas, balki ijtimoiy-ahloqiy masalalarni ko'rishning o'ziga xos vositasi sifatida shakllangan. U ijtimoiy tengsizlik, irqiy munosabatlar, ma'naviy tarbiya va inson harakteriga qarshi jihatini yumor qiladi. Shu bo'yicha, yumoristik uslubiy jamning kamlarini fosh etish, ularni o'zgartirishni o'zgartirish va tanqidiy fikrlash ishlarini bajarish.

Shuningdek, Mark Tven yumori adbiy poetikada realistik yo'nalishning kuchayishiga katta Hissa qo'shdi. U yumor foydalanishga ijtimoiy vokelikni saqlashdi, balki o'zgartirishni tarbiyalash, ruhiy dunyoqarashni boyitish va jamiyat haqida fikrlarni kengaytirishga erishdi. Demak, Tven yumori oziqlantiruvchi estetik zavq uyg'otadi, inson va jamiyat munosabatlarini mustahkam ushlab turish, oziqlantirish tub moxiyatini anglashga xizmat qilish.

Natijada Tvenning uslubiy jahon qanday, Mark o'zining o'ziga xos o'rni topdi u yumor va jismoniy tarbiya va ruhiy taraqqiyotga yordam beruvchi ijodkor

sifatda kuchaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Tven, M. Tom Soyerning sarguzashtlari. Nyu-York: Amerika nashriyot kompaniyasi, 1876 yil.
2. Tven, M. Xaklberri Finning sarguzashtlari. Nyu-York: Charlz L. Webster va Kompaniya, 1884 yil.
3. Bergson, H. Kulgi: Komiksning ma'nosi haqida insho. London: Makmillan, 1911 yil.
4. Baxtin, M. Rabelais va uning dunyosi. Bloomington: Indiana universiteti nashriyoti, 1984 yil.
5. Kunin, AV Ingliz hazilining stilistikasi. Moskva: Progress nashriyoti, 1985 yil.
6. Normatov, U. Adabiyot mahsulotlari. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2010.
7. Rahmonov, A. Amerika tarixi. Toshkent: Fan, 2015 yil.